

σθητικῆς ἀπὸ τὸ ὕψος καὶ κάλλος, τὰς αἰσθητὰς εἰκόνας τῆς ἐγρηγόρητος. Πρέπει νὰ συνειθισθῇ καὶ αὐτὸς καὶ νὰ συνειθίστη καὶ τοὺς ὁμογενεῖς του εἰς τὴν αἰσθησιὶν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ καλοῦ, ὅς τις ὄγαπᾷ νὰ φιλοσοφῇ, ἤγουν ν' ἀποδίδῃ εἰς ὅλα τὰς προσανηκούσας αὐτῶν ιδιότητας.

Ἀκολουθεῖτε τώρα, Φίλτατε, αἱ προτάσεις, τῶν ὁποίων ἀισημασίαι ἐφαρμοζόμεναι εἰς μερικώτερα ἀντικείμενα εἰδύουσι τὴν ὕλην εἰς τὴν Πρακτικὴν Φιλοσοφίαν. Ἐδῶ φαίνεται ἡ δικαιοσύνη μὲ τὴν μερικωτέραν τῆς σημασίαν, τὴν ὁποίαν τῆς ἀποδίδουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄλαι τοῦ κόσμου αἱ γλώσσαι. Οἱ νόμοι τῶν ἐνεργειῶν τῆς θελήσεως, οἰκουνοῦντες τὰ ἄγρια πάθη τῆς Ὁρμῆς, σκοπὸν ἔχουσι τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκ τούτων συγκροτεῖται ἡ πολιτικὴ κοινωνία, ἀναγκαιοτάτη εἰς τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος· ἡ Ἠθικὴ, ἣτις μᾶς κάμνει εὐδαίμονας εἰς τὴν ζωὴν ταύτην· καὶ ἡ Θεοσέβεια, ἣτις μᾶς ὑπόσχεται τὰ ἀνεκλάλητα ἀγαθὰ τῆς μελλούσης μακαριότητος. Ἄς ἐρευνήσωμεν μὲ συντομίαν καὶ ταῦτα.

Ὁρμῶ πρὸς πρᾶξιν θέλει νὰ εἴπῃ Ὁρμῶ ν' ἀπολαύσω ὅσα μ' ἀρέσκουν, καὶ ν' ἀποφύγω ὅσα μὲ δυσαρδεροῦν. Ἐδῶ εὐρίσκεται ἡ κοινὴ μὲ τ' ἄλογα κτήνη κλίσις καὶ ἀποστροφή τοῦ ἀνθρώπου εἰς πᾶν ἀναπαυτικὸν τῶν φυσικῶν μας ἐνδειῶν, καὶ ἐμποδιστικὸν τῆς τούτων πληρώσεως. Ἐὰν ἀφήσωμεν νὰ μᾶς κυριεύσῃ ἡ φυσικὴ αὕτη ὀρμὴ, ἐξαγριόγουνται τότε αἱ κλίσεις καὶ ἀποσροφαίμας, καὶ γίνονται τρομερώτατα πάθη. Ἰστατρώγομεν εἰς τὸν ἄλλον ἀπανθρώπως, καὶ κατακόπτομεν τὸν κοινωνικὸν δεσμὸν, ὅς τις μόνος δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὰς φυσικὰς μας ἀνάγκας. Ἄδικον εἶναι νὰ ὀρμῶμεν εἰς πᾶν ὅ,τι μᾶς ἠδύνει, ἢ ν' ἀπο-

μή ΠΡΟΣ ΦΡΑΤΚΙΣΚΟΝ

φεύγωμεν τὸ φαινόμενον λυπηρὸν. Ἀφένοντες λοιπὸν τὴν ἀδικίαν ταύτην ἀσπλαγγίαν εἰς τὰς τέχνας, καὶ εἰς τοὺς λύκους καὶ εἰς ὅλα τὰ αἰμοδόρα θηρία ζητούμεν διὰ τῆς φιλοσοφίας τὴν τῆς ἑρμᾶς διοικήσαν θέλησιν, ἀπὸ τῆν ὁποῖαν κρέματα ἢ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου.

Θέλω ὅτι θέλουσιν ἔλθω. Ἄς ἐρωτήσῃ καθίς τὸν ἑαυτέντου διὰ τὰ μάθη Τί θέλει. Θέλω, λέγει καθίς, ἐσθλότητα εἰς τὴν ζώην μου, ἡσυχον ἀπόλαυσιν τῶν ὑπαρχόντων μου, εἰατήρησιν τῶν τιμιωτάτων καὶ φιλάτων μου· ἀλλὰ κανὲν ἀπ' αὐτὰ εἶν δυνάμεθα νὰ γαρῶμεν χωρὶς φροντιστῶς καὶ προσότου καὶ φύλακος· ἀνήμερα θηρία φοβερίζουσι τὴν ζώην μας· ἀγροὶ γδίτουμες μᾶς ἐνυγλοῦσι· πολλοὶ ἐχθροὶ καὶ κακοὶ μᾶς ἐπιβουλεύουσι καὶ τὴν περιουσίαν καὶ τὴν τιμὴν. Διὰ τὰ ἀπαντήσωμεν λοιπὸν ταῦτα τὰ κακά, θέλω μεν ὅλοι νόμους νὰ μῶς φυλάττωσιν ἀπ' αὐτὰ, καὶ ἄνθρωποις τινεσ ἐξίχους καὶ πρωτίτους νὰ μὴ ἔχωσιν ἄλλην φροντίδα, εἰ μὴ τὴν φυλακὴν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν νόμων. Ἐπειδὴ λοιπὸν θέλω κ' ἐγὼ, τὸ ὁποῖον θέλουσιν ὅλοι, χρεώσω νὰ πείθωμαι εἰς τὴν ὑπάρχουσαν διοίκησιν· νὰ ὑποτάσσωμαι εἰς τοὺς νόμους μὲ πολλὴν μου εὐχαρίστησιν· νὰ πληρύνω εὐκρινῶς τὸ εἰς ἐμὲ ἐπιβάλλον μέρος τῶν φόρων, τοὺς ὁποῖους ἔαπανᾷ ἢ διοίχησις διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν μου. Προσέτι ὅλοι θέλω μεν ὡς συστατικὸν τῆς καινῆς εὐτυχίας, τιμὴν πρὸς τοὺς γονεῖς, εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς εἰεργίτας, σέβας πρὸς τοὺς τιμιωτέτους, ἀγόπην πρὸς ὄλους· δίκαιον λοιπὸν εἶναι νὰ εὐγνωμονῶ πρὸς πάντα, ὅς τις μ' ἔκαμε καλοῦ μέγα ἢ μικρὸν, νὰ τιμῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς τοὺς γονεῖς μου, νὰ σέβωμαι ὄλους τοὺς ἀξιοσεβάστους ἀνδρας, νὰ ἀ-

γαπῶ ὡς ἀδελφοὺς ὅλους τοὺς συμπολίτας μου. Οἱ νόμοι οὗτοι εἶναι θεμένοι καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου θέλησιν, καὶ ἀπὸ τὴν σύμφωνον ἀπόφασιν ὅλων τῶν συναδελφῶν μου. Δίκαιον λοιπὸν εἶναι νὰ τοὺς φυλάττω μέχρι κεραίας, ἂν ἀγαπῶ τὴν ἀνθρωπίνην μὲ τοὺς ὁμοίους μου ἀνθρώπους συμ-εἴωσιν. "Οὕτω πρέπει νὰ λέγῃ, οὕτω νὰ πράττῃ ὁ ἀληθῶς φιλοσοφῶν. Πᾶσα δὲ κακὰ προξενεῖ ἢ τῶν νόμων τούτων ἀθέτησις, ἀπειθείαν εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἀνυποταξίαν εἰς τοὺς νόμους, καταφρόνησιν τῶν τιμιωτάτων, ἀγνωμοσύνην καὶ ἄχαριςίαν πρὸς τοὺς εὐργέτας, μίσος καὶ φθόνον καὶ καταδρομὴν, καὶ μυρία νέφη ἀγρίων καὶ θολερῶν παθῶν πρὸς ὅλους τοὺς συναδελφοὺς, καὶ ἐν γένει ἀνατροπὴν αὐτῶν ἐκείνων τῶν νόμων, τοὺς ὁποίους ἐθέσαμεν ἡμεῖς ἐκ τοῦ ὁποίου, ἂν κατὰ δυστυχίαν γείνη κοινόν, κινδυνεύομεν νὰ καταυτήσωμεν εἰς τὴν ὠμὴν καὶ θηριώδη κατάστασιν τῶν ἀγρίων. Δίκαιον λοιπὸν εἶναι καὶ ἐν ταυτῷ σωσικόν τῆς ἀνθρωπότητος νὰ θέλωμεν ὅτι θέλουν ὅλοι, ἤγουν νὰ θέλωμεν τὰ συντείνοντα καὶ ἀφοριῶντα τὸ κοινόν τῆς πολιτείας καλόν.

Θέλω ὅτι θέλουν ὅλοι συμφύτως πρὸς ἑμαυτόν. "Όσα πράττω πρὸς τοὺς ἄλλους δίκαιον εἶναι νὰ ἐκπηγάζωσιν ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν μου συγκατάθεσιν. Ἐὰν θέλω ὅτι θέλουν ὅλοι, φοβούμενος μὴ ὑποπέσω εἰς τὰς ποινὰς τῶν νόμων, καὶ ὄχι ἀγαπῶν τὰς πράξεις αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς, περιπίπτω εἰς ἀντίφασιν αὐτὸς μὲ τὸν ἑαυτόν μου, ἀπὸ τὸ ὅποιον Τί ἄλλο δύναται νὰ γείνη ἀθλιώτερον; Δίκαιον εἶναι λοιπὸν αἱ ἐξωτερικαί μου πράξεις νὰ συμβιβάζωνται ἐντελῶς μὲ τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἐντολήν. Δίκαιον εἶναι νὰ τιμῶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ

νὰ πείλωμαι εἰς αὐτοὺς, ὄχι διότι φοβοῦμαι μὴ ὑποπέσω
 εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀπειθείας καταδίκην, ἀλλὰ διότι κρίνω ἐ-
 σωτερικῶς δίκαιον καὶ εὐλογον νὰ τοὺς τιμῶ, καὶ αἰσθύνω-
 μαί ἐσωτερικῶς τινα χαρὰν νὰ τοὺς τιμῶ καὶ νὰ τοὺς ὑπα-
 κούω, ὡς φύλακας τῆς ἡσυχίας μου, προσάτας τῆς εὐημε-
 ρίας μου, βραδευτάς τῶν ἀρετῶν μου, δοτῆρας ἀγαθῶν εἰς
 τοὺς ὑπηκόους. Ὡσαύτως τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς τιμὴν, καὶ
 τὴν πρὸς τοὺς εὐεργετήσαντάς με καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον
 εὐγνωμοσύνην, καὶ γενικῶς τὴν πρὸς τοῦ πλησίον ἀγάπην,
 δίκαιον εἶναι ν' ἀποδίδω ἀπὸ ἐσωτερικῶν μου θέλῃσιν, ἀ-
 πὸ ἐλευθέραν συγκατάθεσιν τῆς ψυχῆς μου, καὶ ὄχι μὲ
 κατηνυγκασμένην ἀθελήσιαν. Τί μ' ὠφελεῖ ἡ τῶν πράξεων
 πρὸς τὰς κρίσεις μου ἀσυμφωνία; Τί καλὸν προσημένω ἀπὸ
 τῆν τρομερὰν ταύτην παλίρροϊαν καὶ ἐναντιότητα τῶν ἐν-
 τὸς μου πρὸς τὰ ἐκτός; Ὅταν ἄλλως μὲν φρονῶ, ἄλλως
 δὲ ἀναγκάζομαι νὰ πράττω· ἀδικῶ τὸν ἑαυτόν μου, ἐξε-
 λέγχομαι ὑποκριτῆς, ἀπατεῶν, δόλιος, κακοῦργος, και-
 ροφυλακτῶν ν' ἀποκοιμίσω τὴν σωτήριον ἀγρυπνίαν τῶν νό-
 μων, διὰ νὰ πράξω ὅσα οὐτ' ἐγὼ θέλω, οὔτε κἀνεὶς ἀπὸ
 τὰ μέλη τῆς πολιτικῆς κοινωνίας· ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νὰ
 εἶμαι σύμφωνος πρὸς ἑμαυτόν· ἀπαιτεῖ νὰ μὴ θέλη τι πλεον
 ἢ διαφέρειν ὁ ἐσωτερικός μου ἄνθρωπος παρ' ὅ,τι πρόττει
 ὁ ἐξωτερικός μου. Διὰ τοῦτο πρέπει ν' ἀγαπῶ ἐξ ὅλης μου
 ψυχῆς τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς νόμους, τοὺς συντηροῦντας
 τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν καὶ συντηροῦντας ἐπομένως καὶ
 ἐμὲ καὶ τὰ πράγματά μου. Ὁ ἀληθινὸς λοιπὸν φιλόσοφος
 τότε μόνον πράττει δίκαια, ὅταν ἀγαπᾷ εὐλικρινέστατα τοὺς
 νόμους τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, καὶ παρακινεῖ καὶ τοὺς ἄλ-
 λους, ὡς πατὴρ φιλόσοφος τὰ τέκνα του, νὰ τοὺς ἀγα-

πῶσι· κατ' ἄλλον τρόπον ὅς μὴ ὀνομάζεται φιλόσοφος· ἀλλ' ἢ ὑποκριτής, ἢ, τὸ ὁποῖον σημαίνει ἀκριβῶς τὴν ἐσωτερικὴν του διάθεσιν — κλέπτῃς καὶ ληστῆς.

Ἔρχεται ἡ τελευταία τῆς φιλοσοφίας ἀπόφανσις, ἣτις ἐκφράζει τὸν ἔξοχον καὶ ὑψιστον καὶ τελευταῖον σκοπὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον, ἂν δὲν ἀποβλέπῃ ὁ ἄνθρωπος, κάμνει τὴν μεγίστην ἀδικίαν εἰς τὸν ἑαυτοῦ του, παραιτούμενος οὐκ εὐθελῶς τὰ δίκαια τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ συγκαταριθμούμενος εἰς τὰς τῶν κτηνῶν ἀγέλας. Ὁ Λόγος ὁ ὀρθὸς βρᾶ εἰς καθέναν, ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ μας αὕτη πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὀρμή, ὁ ἄσβεστος οὗτος πόθος εἰς τὸ νὰ γίνῃμεν ἀφ' ὅ,τι εἰμεθα εὐτυχεῖς, ἀναγγέλλει Ὁν αἰώνιον, Πανάγιον, Πανάγαθον, Παμμακάριστον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὅ,τι ποθοῦμεν νὰ ἀπολαύσωμεν, καὶ μᾶς τὸ χορηγεῖ, εἰάν ἐξομοιωθῶμεν, ὅσον ἐνδέχεται, μ' αὐτὸ εἰς τὴν ἁγιότητα καὶ ἀγαθότητα. Τοῦτο τὸ Ὁν μᾶς ἐπρόσαξεν ἡ τῶν προγόνων μας φιλοσοφία νὰ σεβώμεθα „Θεὸν σέβου.“ Τοῦτο μᾶς παραγγέλλουσιν αἱ ἱεραὶ ἡμῶν βίβλοι νὰ προσκυνῶμεν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ διανοίας μας „Προσκυνήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου κτλ.“ Τοῦτου ἡ λατρεία μᾶς ὑποχρεώνει νὰ τιμῶμεν καὶ νὰ εὐλαβώμεθα τοὺς τόπους, ὅπου συναγόμεθα ὅλοι ὡς ἀδελφοὶ νὰ προσκυνήσωμεν τὸν πανάγαθον ἡμῶν πατέρα, νὰ πειθώμεθα εἰς τὰς ἱεράς συμβουλάς τῶν ἐρμηνευτῶν τοῦ Θεοῦ Θελήματος· νὰ βλέπωμεν μὲ σέβας τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους ἄνδρας, οἳ τινες, ἀπαρνηθέντες πολὺ μέρος τῶν τεραπνῶν τοῦ κόσμου, ἀφιερώθησαν εἰς διακονίαν καὶ λειτουργίαν τοῦ παναγάθου τούτου Ὁντος· ν' ἀγαπῶμεν τοὺς ἀνθρώπους ὅχι μόνον ὡς μέλη τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ὅχι

μύου διότι ἀγαπῶμεν τοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ ὡς τέκνα τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ὑψίστου ἡμῶν Θεοῦ, καὶ τῆς αὐτῆς μητρὸς, ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, καὶ νὰ θέλῶμεν τὸ καλὸν των περισσότερον παρὰ εἰάν ἦσαν φυσικοὶ ἀδελφοί μας. Ἀδικίαν μεγίστην κατὰ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ φύσεως κάμνει, ὅς τις, μὴ πειθόμενος εἰς τὴν προσαγὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, δέν σέβεται τὸ πανάγιον τοῦτο ὄν. Τὸ δὲ σέβας δέν εἶναι λόγοι μάταιοι, ἀλλὰ βεβαιόυεται μὲ τὰ ἔργα. Θεοσεβῆς καὶ μισάνθρωπος. Θεοσεβῆς καὶ ἐχθρὸς τοῦ πλησίον. Θεοσεβῆς καὶ ἀχάριστος πρὸς τοὺς εὐεργέτας. Θεοσεβῆς καὶ ὑπειθῆς εἰς τοὺς νόμους, καὶ μ' ἓνα λόγον, ὅποιονδήποτε ἀρ' ὅσα ἐμποδίζουσι καὶ πολιτικοὶ καὶ ἱεροὶ νόμοι. εἶναι ἄνθρωπος ἄλογος, ἔππος λογικὸς, πῦρ ψυχρὸν, χιών θερμὴ, καὶ πᾶν ὅ,τι ἐμπορεῖ νὰ ἐπινοήσῃ ἀντιζατικώτερον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς.

Ἄλλ' ὅλα τὰ ἀδικήματα, ὀγαπητὲ Φραγκίσκε, ὅσα ἐμποροῦν νὰ πράξωσιν οἱ ψευδώνυμοι φιλόσοφοι ἢ τῆς φιλοσοφίας οἱ ἄσποιοι ἐχθροὶ, εἶναι μηδέν ὡς πρὸς ὅ,τι ἀδικοῦσι τὰ ἄκακα καὶ ἀθῶα παιδία διὰ τῆς κακῆς καὶ ἀμεθόδου παιδαγωγίας. Ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νὰ δίδωμεν εἰς ἕκαστον τὸ οἰκεῖον. ἡμεῖς δὲ, παρήκοοι καὶ παραβάται τῶν νόμων τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἀδικοῦμεν κατὰ δύο τρόπους τοὺς παῖδας μας, καὶ διότι δίδομεν εἰς αὐτοὺς ἀνρίκειον ἀνατραφὴν ἐπιφορτίζοντες τους φορτία δευνὰ καὶ δυσδύσακτα, καὶ διότι τοὺς ἀποσεροῦμεν πολλὰς καὶ οἰκείας εἰς τὴν ἀπαλήν ἡλικίαν των γνώσεις, καὶ συντελεστικωτάτας εἰς τὴν ἐφεξῆς δικαιοπραγίαν των. Ἐὰν εἶχαν τέλειον τὸ σὺλλογιστικόν των οἱ ταλαίπωροι παῖδες, ἤθελαν παραπονηθῆν ἐξ ἅπαντος μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς ἀδίκους των παιδα-

γωγούς, λέγοντες, «Τί μᾶς διδάσκετε πράγματα, τὰ ὅποια
 «οὐδὲ σεῖς εὖ καταλαμβάνετε; Διὰ τί μᾶς ἀποσερβείτε τό-
 «σας τερπνάς καὶ ὠφελίμους ἱστορίας καὶ παλαιὰς καὶ νεώ-
 «τέρας, τόσας γλυκυτάτας τῆς φύσεως περιγραφάς, τόσας
 «γεωγραφικὰς διδασκαλίαις ἀναλόγους μὲ τὰς δυνάμεις μας,
 «τόσα ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ μαθήματα, ὅσα μὲ φιλανθρω-
 «πίαν διδάσκουσιν οἱ Ἑυρωπαῖοι τὰ τέκνα των; Διὰ τί δὲν
 «μᾶς λέγετε ἴτε χρεωσούμεν εἰς τὸν δημιουργὸν μας Θεόν,
 «ἴτε εἰς τοὺς γονεῖς μας, ἴτε εἰς τοὺς προὔχοντας τοῦ Γέ-
 «νους, ἴτε εἰς πάντα ἀδελφόν μας; Τί κακὸν ἐκάμαμεν οἱ
 «τάλαντες, καὶ μᾶς ἐκαταδικάσατε νὰ ἀντλήωμεν εἰς τετρη-
 «μένον πῆθον, ἢ νὰ βάλλωμεν εἰς τὸν νοῦν μας ὅσα νὰ
 «κρατήσῃ δὲν εἶναι δυνατός; Ἐλεήσατέ μας διὰ τὸ ὄνομα
 «τοῦ Θεοῦ! ἐλευθερώσατέ μας ἀπὸ τὴν σκληρὰν δουλείαν
 «τῆς ἐσφαλμένης ταύτης καὶ ἀδίκου παιδαγωγίας! Ἐδηγή-
 «σατέ μας εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ κόσμου μὲ τὴν αὐτὴν μέθο-
 «δον, μὲ τὴν ὁποίαν παιδευοῦνται τὴν σήμερον τῶν
 «πρωτισμένων ἔθνων οἱ παῖδες! Ἄλλ' εἰδὲν μᾶς ἀκούετε
 «σεῖς, διότι ἐσκληρύνθη καθ' ὑπερβολὴν ἡ καρδιά σας· προσ-
 «τρέχομεν νοερῶς εἰς τοὺς μεγάλους τοῦ Γένους μας, καὶ
 «ζητοῦμεν ἀπ' αὐτοὺς τὴν λύσιν τῶν κακῶν μας. Ἐπάκου-
 «σύν μας Παναγιώτατε Πατριάρχα! Ἐυσπλαγχνικωτάτη
 «μητέρα ἡμῶν ἁγία Ἐκκλησία! Ἱερά καὶ σεβασμία Σύνοδος!
 «Περικλεέσατε Μέγα Διερμηνευτά! Περίβλεπτοι ἄρχοντες
 «καὶ πρόκριτοι τοῦ γένους! Ἐλείψατε τὴν ἀναξιοπαθοῦσαν
 «παιδικὴν μας ἡλικίαν. Προσάξατε νὰ μεταμεθοδευσῶσι τὰ
 «παιδαγωγεία, διὰ νὰ μάθωμεν καὶ ὅσα ἄλλα χρεωσεί νὰ
 «μάθῃ ὁ Λογικὸς ἄνθρωπος, καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ὑπο-
 «ταγῆς μας πρὸς τὸν Θεόν, καὶ πρὸς τὰς ὑπερεχούσας ἐξ-

ουσίας. "Αν επικρατῆ ἢ θηριώδης αὐτῆ παιδαγωγία,
 προτιμῶμεν ὅτι ἀποθάνωμεν νήπιοι ὅντες παρά νὰ ζήσω-
 μεν δυστυχεῖς καὶ ἀχρεῖοι." Τοιαῦτα ἤθελαν κρούειν·
 τοιαῦτα ἤθελαν ἀναφέρειν εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ Γένους οἱ
 παῖδες μας, εἰάν ἦτο ἄξιον τὸ συλλογιστικόν των· καὶ τοιαῦ-
 τα φωνάζει ὑπὲρ αὐτῶν ἡ δέσποινα φιλοσοφία, ὁ κανὼν
 τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἡ δικαιοσύνη αὐτή.

Εὐτροπή εἶναι νὰ καυχώμεθα, ὅτι ἀγαπῶμεν τὴν
 φιλοσοφίαν, εἰάν δὲν διορθώσωμεν τὴν ἀδικίαν ταύτην,
 τὴν ὁποίαν πάσχουσι τὰ ταλαίπωρα παιδία μας, ἡ μόνη
 ἐλπίς καὶ τῆς οἰκίας καθενὸς, καὶ ὅλης γενικῶς τῆς πατρί-
 δος· καὶ διὰ νὰ τὴν διορθώσωμεν, ἄλλο μέσον δὲν εἶναι,
 εἰμὴ νὰ διδαχθῶμεν ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν. Τίς εἶναι ἡ ἀρίστη
 τῆς παιδαγωγίας μέθοδος. "Ὅταν εἰσιώπα ἡ φιλοσοφία, συγ-
 χωρημένον ἦτο νὰ μεταχειριζώμεθα εἰς ὅλας μας τὰς ἀ-
 νάγκας τὰ πρόχειρα βοηθητικὰ μέσα· τῶρα δὲ, εἶναι ἀ-
 συγχώρητον καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ τὰ μεταχειριζώμεθα, καὶ οἱ
 ἔχοντες τὰ ποταπὰ ταῦτα μέσα πρέπει νὰ παραχωρήσωσιν
 εἰς τοὺς ἔχοντας τὰ σωτήρια μέσα, τὰ ἀσυγκρίτως καλλί-
 τερα παρά τὰ ἰδικά των, εἰάν θέλουν νὰ μὴ εἶναι ἀδικοί.
 Θέλεις, φίλε, νὰ θεραπεύῃς ἀρρώστους; μάθε τὴν ἰατρι-
 κὴν ἐπιστήμην· Θέλεις νὰ παιδαγωγῆσῃς; μάθε τὴν ἀκριά-
 ζουσαν σήμερον εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἑυρώπης παιδαγωγι-
 κὴν τέχνην· Θέλεις νὰ διορθώσῃς τὴν γλῶσσαν; μάθε
 πρῶτον Πῶς διορθοῦνται γλῶσσαι· πρὶν λάβῃς τὴν ἔξιν,
 ἄκουε τοὺς ὁμολογουμένως τοίτων εἰδήμενας, διὰ νὰ μὴ
 ἀδικῆς τὸ φίλτατον Γένος σου.

Δικαιοσύνη λοιπὸν, φίλτατε Φραγκίσκε, εἶναι ἡ φιλο-
 σοφία καθ' ὅλα τῆς τὰ μέρη, καὶ ἐξ ἐναντίας ἀδικία εἶναι

ἢ ἀφιλοσοφία. Ἄλλα δυνάμεθα ἄραγε, ἐμπορεῖς νὰ εἴπῃς, νὰ γείνωμεν τόσον εἰς ὅλα δίκαιοι, ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ αὐστηρότης τῶν μερῶν τῆς φιλοσοφίας; Οἱ νόμοι τῆς δικαιοσύνης ταύτης, Ἀγαπητέ, εἶναι καθολικοὶ καὶ ἀναγκαῖοι, οὐδ' ἐπιδέχονται καμμίαν ἐξαίρεσιν· καὶ ὅσον τὸ ἐκ μέρους των εἶναι κατορθωτὴ ἢ ἰσόμενος ἀπόδοσις τοῦ οἰκείου εἰς ἕκαστον· ἀλλ' ἡ ἀσθενὴς καὶ πεπερασμένη φύσις μας δὲν ἐπιδέχεται ἀκριδῶς ὅλην τὴν ἐφαρμογὴν των. Ὁν ἀπεριόριστον, ἀπερίγραπτον καὶ τόπων καὶ χρόνων, ὃν ἀπανταχοῦ παρὼν, εἰς τὸ ὅποιον παρίζονται τὰ πάντα ὑπ' ὄψιν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὅποιον ἐλλείπει μακρὰν ἢ κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὑστερον διαφορά· τοῦτο τὸ Ὁν γνωρίζει ἀκριδέστατα πάντα τὰ ὄντα, καὶ ἀποδίδει ὀρθῶς καὶ ἀπταίεως τὰ οἰκεία εἰς ἕκαστον· ἡμῶν δὲ τῶν μικρῶν κατὰ πάντα ἡ δικαιοσύνη εἶναι μίμημα τῆς δικαιοσύνης ἐκείνου, καὶ εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ ἔχῃ ἀκριδῶς ἅπασαν τὴν ἐντέλειάν της· ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ τὴν τελειοποιῶμεν πάντοτε ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, καὶ νὰ πλησιάζωμεν, ὅσον δυνάμεθα, εἰς τὴν ἀφθαστον ἐκείνην αὐτοδικαιοσύνην; ἄραγε τῆς βλασφημίας! Τοιοῦτον πόρισμα, Ἀγαπητέ, μόνον οἱ ἄδικοι, μόνον οἱ ἐχθροφιλότοποι ἔκαμαν πολλάκις, καὶ δύνανται νὰ κάμωσι καὶ πάλιν. Τῆς δικαιοσύνης ἰσοδύναμον εἶναι τὸ ὄνομα φιλοσοφία καὶ σοφία, οἷς διὰ πολλῶν τὸ ἐπαρρησάσαμεν. Ἀκούσαντες λοιπὸν οὗτοι οἱ ἀφανισαὶ τῶν θεοδωρήτων τοῦ ἀνθρώπου δικαιωμάτων τὸν Ἀπόστολον λέγοντα ἡ «ὅτι ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστὶ» (α) ἐσημίτεραν ἀδίκως καὶ τυραννικῶς καὶ ὀπανθρώπως τὸν κατὰ

(α) Παύλ. Α. Πρὸς Κορινθ. κεφ. Θ'.

τῆς φιλοσοφίας πόλεμον. Πόσον τρομερὸν εἶναι τὸ συμπέ-
 ρασμα τούτου, Πόσον ἀποτρόπαιοι καὶ βδελυκτοὶ καὶ κα-
 κουργοὶ καὶ λυμεῶνες τῆς ἀνθρωπότητος ἐξελέγχονται οἱ
 ἄθλιοι οὗτοι· ἄς σηκώσωμεν ἀπὸ τῶν ἀσυλλόγιστον συλλο-
 γισμῶν τῶν τῶν ἱερῶν τούτου ῥητῶν, καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἄς
 ἀντικαταστήσωμεν ἄλλο ἰσοδύναμόν του ἀπὸ τὰς Θεοπνεύτους
 γραφῶν, καὶ εἰς τὸν δὲν φρεῖξωσι τοὺς ὀλεθριωτάτους παρα-
 λογισμοὺς τῶν, ἄς ὁμολογήσωσιν ὅτι εἶναι Κα-
 θεὶς γνωρίζε: τὸ οἰκείου τῶν ὄνομα, χωρὶς νὰ τὸ εἶπω. Ὁ
 προσήτης Ἡσαΐας λέγει διὰ τοῦ Παναγίου πνεύματος, ὅτι
 ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν παραδαλλομένη πρὸς τὴν δικαιοσύνην
 τοῦ Θεοῦ εἶναι ῥάκος, ἤγουν εὐτελέστατον καὶ ἀπορρέει εὐ-
 ἄξιον παλαιοξέσχημα. Τί λοιπὸν ἐμποροῦν νὰ συμ-
 περάνωσιν ἐκ τούτου οἱ ἁμαρτωλοὶ οὗτοι ἐχθροφιλόσοφοι με-
 τοὺς αὐτοὺς κανόνας τῆς ἀλόγου Λογικῆς τῶν; τρέμω, Ἄ-
 γαπητέ, νὰ τὸ ἐκφωνήσω· ἀλλ' ὅμως αὐτοὶ τὰ λέγουσιν·
 αὐτοὶ πρέπει νὰ ἔχωσιν καὶ τὴν αἰτίαν τῶν ἀλλοκώτων καὶ
 ἀπανθρώπων βλαστημιῶν „Ἄνθρωποι! φωνάζουσιν“ ἡ δικαιο-
 σύνη μας πρὸς τὴν Θεῖαν δικαιοσύνην εἶναι μηδέν, κα-
 ῖθως καὶ ἡ σοφία μας εἶναι μωρία πρὸς τὴν ὄντως Σοφίαν·
 καὶ ἡ ἀλήθειά μας εἶναι ψεῦδος ὡς πρὸς τὴν αὐτοσλήθειαν.
 καθὼς λοιπὸν μὴ δυνάμενοι νὰ ἀποκτήσῃτε τὴν σοφίαν τοῦ
 Θεοῦ σᾶς ἐσυμβουλεύσαμεν νὰ ἀφήσῃτε πᾶν εἶδος ἐπιγεί-
 ου σοφίας, ἀπαρόλλακτα ἀπαιτεῖ ὁ κανὼν μας νὰ σᾶς νο-
 θετήσωμεν καὶ περὶ τούτου. Ἀφήσατε τοὺς εἰς τὴν ἐργα-
 σίαν τῆς δικαιοσύνης ματαίους κόπους σας. Τί σᾶς χρησι-

(α) „Ὡς ῥάκος ἀποκκθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν.“ Ἡσαΐας
 Κεφ. ξδ', 6.

ημεῖς νὰ κοπιᾶζετε καὶ νὰ ἰδρῶντε διὰ πρῶγμα, τὸ ὅ-
 „παῖτον δὲν δύνασθε ν' ἀποκτήσητε τέλειον; Ἀφήσατε, Ἄ-
 „δελφοί, πᾶν εἶδος δικαιοσύνης, καὶ ἐναγκαλίσθητε τὴν κα-
 „λὴν ἀδικίαν· ἀτιμάσατε τοὺς γονεῖς, κλέψατε τοὺς γεί-
 „τονους, καταφρονήσατε τοὺς νόμους· εἰάν ἐμπορήτε, ὁ-
 „πλίσθητε κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀφανίσατε τὴν πατρί-
 „δα, ἐργασάσατε χύρας, καταπεντίσατε ὅλκκληρα ἔθνη εἰς
 „τὸ αἷμα των. . . .“ Παύσατε, ταλαίπωροι, ἀπὸ τὴν ὁ-
 λέθριον ταύτην ἀδικίαν καὶ ἀσυλλογισίαν. Τὰ συμπε-
 ράσματά σας εἶναι τὰ αὐτὰ, τὰ ὅποια ἐκπηγάζουσι καὶ ἀ-
 πὸ τὸν πρῶτον παραλογισμόν σας, καὶ τὰ ἀποτελέσματά των
 εἶναι ἀπολύτως τὰ αὐτὰ εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, εἰάν
 καὶ δὲν ἐξεύρετε ἕως ὅτε τούτων παραίτιοι εἴσθε σεῖς· ἀλ-
 λά τίς μὲ λόγον ρολισμένου ἀνθρώπου δύναται καὶ νὰ τὰ
 διευθυμῆται χωρὶς φρίκην, πολὺ πλέον νὰ τὰ γράφῃ;
 Ἰακούς νὰ σᾶς εἶπω δὲν μὲ συγχωρεῖ ἢ πρὸς τοὺς ὁμογε-
 νεῖς μου ἀγάπη· σᾶς λέγω πλανημένους μὲ τὸ ρόμα τῆς
 ἔντως Δικαιοσύνης. „Πλανᾶσθε, ταλαίπωροι, μὴ εἰδότες
 τὰς γραφάς.“ καὶ εὐχόμεαι ἀπὸ ψυχῆς νὰ κραγήτε γρήγο-
 ρα ἀπὸ τὴν πλάνην σας εἰς τὸν δρόμον τῆς δικαιοσύνης.

Ἀφίνοντες, Φραγκίσκε, μὲ τὴν σωτήριον ταύτην εὐ-
 χήν μας τὸ μέρος τούτων τῶν ἀπατημένων, ὡς θεωρήσω-
 μεν εἰς τὸ τέλος μὲ συντομίαν Ἰεὶ πρέπει νὰ κάμνωμεν ἡ-
 μεῖς οἱ νομιζόμενοι ὅτι βλέπομεν τὸ φῶς, ὅτι περιπατοῦ-
 μεν τὴν εὐθείαν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ὅτι ἀγαπῶμεν εἰ-
 λεκρινῶς τὴν τῶν θρόνων τοῦ Θεοῦ πᾶρεδρον Σοφίαν· οἱ
 κτυχιώμενοι, λέγω, εἰς τὸ σεμνὸν ὄνομα τῶν διδασκάλων
 καὶ ὁδηγῶν τῆς νεολαίας τοῦ Γένους. Ὅταν, φίλε, ἐπαγα-
 γελλώμεθα τὴν μετὰ τῆς φιλοσοφίας ὁδὸν ἀρήκτως ἡνωμέ-

νην διδασκαλίαν, ἐπαγγελόμεθα καὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ
 εἰς τὰς πράξεις μας τὴν δικαιοσύνην, εἰς τὴν ὁποίαν περιέ-
 χεται συλλήδην πᾶσα ἀρετὴ· ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη τῆς θεω-
 ρίας εἶναι κεκρυμμένη, ὄφραυης, ἄγνωστος, ἐμφωλεύουσα
 εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ Λόγου, καὶ μόνον εἰς πολλὰ ὀλίγους γνη-
 σίους μύσας τῆς ἐμφανιζομένη· καὶ εἰάν ἐκφρασθῆ διὰ προ-
 φηρικῶ λόγου, ἀλλὰ καὶ εἰς κηρυχθῆ διὰ μυρίων σαλ-
 πύγγων, πάλιν τὰ αὐτὰ τῶν ὀλίγων τὴν ἀκούουσιν· ὁ δὲ
 πολὺς ἄνθρωπος κάμνει περὶ αὐτῆς κρίσιν, ὁποίαν κάμνου-
 σιν ἢ οἱ κῶφοι περὶ ἤχων, ἢ οἱ τυφλοὶ περὶ χρωμάτων.
 Δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν ἀπὸκρυφον ιδιότητα ἡ δικαιοσύνη τῆς
 πράξεως· αὕτη εἶναι φανερά καὶ κρίνεται καὶ ἀπὸ τὸ πολὺ
 τοῦ λουῦ μέγρος μετ' ὅσην ὑπερβολὴν, ὥς καὶ διὰ μικρὰ
 κατορθώματα ἐλθειάζει τὸν ἄνθρωπον, καὶ διὰ μικρὰ ἐλ-
 λείματα τὸν κρημνίζει εὐκόλως εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀπω-
 λείας. Ἀνάγκη πᾶσα λοιπὸν εἶναι, εἰάν δὲν θείλωμεν ν' ἀ-
 κούωμεν Ὁδηγοὶ τυφλοῖ, ν' ἀγευιζώμεθα καθ' ὅλας
 ἡμῶν τὰς δυνάμεις εἰς τὴν πρακτικὴν δικαιοσύνην· νὰ δεί-
 χωμεν μετ' ὃ παρὰδειγμά μας, ὅτι δὲν εἶναι ὀνόματα πα-
 ταγῶντα εἰς μάτην τὸν ἀέρα, φιλοσοφία, παιδεία,
 φωτισμὸς, προκοπὴ, καὶ ὅσα ἄλλα εὐρίσκονται τὴν
 σήμερον εἰς τὰ σώματα τῶν πλειοτέρων μας ὁμογευῶν. Δι-
 δάσκαλος ἀπειθῆς εἰς τὴν ὑπερέχουσαν ἐξουσίαν, παρή-
 κτος εἰς τὰς προσαγὰς τῶν ἐνδύξων προύχόντων μας, ἀχά-
 ριστος εἰς τοὺς εὐεργέτας· ἀλαζών, καὶ βάσκανος καὶ μνη-
 σίκακος· διδάσκαλος ἀνυπότακτος εἰς τὴν μητέρα καὶ τρο-
 φὸν ἡμῶν Ἐκκλησίαν· ἀμελητῆς τῶν πρὸς τὴν σεβόσμιον
 ἱεραρχίαν καθηκόντων· παραβάτης τῶν θείων ἐντολῶν,
 αἵτινες μόναι δύνανται νὰ κάμωσι τὸν ἄνθρωπον μακάριον

καὶ τρισόλδιον· διδάσκαλος, λέγω, τοιοῦτος ἢ ἄς ὑπάγη
 νὰ διδάξῃ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἂν κ' ἐκεῖ εἶναι ὑποφερτὸν τὸ
 πολίτευμά του· ἢ ἄς παύσῃ νὰ ἀτιμάζῃ τὸ ὑψηλότερον ἐ-
 πάγγελμά του μὲ τὰς ἀδίκους καὶ θηριώδεις πράξεις του.
 Μὴ, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ! μὴ δι' ὀγάπην τοῦ Ἑ-
 λικῶνος! μὴ σέρξῃ κἀνεὶς ἀπὸ τοὺς διδασκάλους νὰ εἶναι
 ἄγριος, φθονερός, ἀλαζών, ἀπατεών, ὑποκριτής. Πῶς
 θέλουν πραῦνθῆν, καὶ γνωρίσειν τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρω-
 πίνης φύσεως μαθηταὶ διδασκόμενοι ἀπὸ γεμάτας πάθῃ ψυ-
 χᾶς; Ποῖον παράδειγμα ἀρετῆς καὶ χρηστότητος ἐμπορεῖ
 νὰ λάβῃ ὁ πολὺς ἄνθρωπος, ὅστις δύναται νὰ εἴπῃ πρὸς
 τὸν διδάσκαλον τοῦτον ἢ τὸ τοῦ Ἀποστόλου, «ὁ διδάσκων
 ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις;» (α) ἢ τὴν κοινὴν παροιμίαν
 Διδάσκαλος ἐδίδασκε καὶ νόμον δὲν ἐκράτει;

Ἄφ' οὗ ταῦτα πάντα ἐκτελέσῃ ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος,
 τοῦ λείπει νὰ σεφανώσῃ τὰ δίκαια ἔργα του μὲ τὴν πρω-
 τίστην τῶν ἀρετῶν. Τίνα λέγω ταύτην; Νὰ χαίρῃ χαρᾶν
 ἀνέκφραστον, διότι ἠξιώθη νὰ εὐεργετῇ τὸ φίλτατον γένος
 του. Διὰ τὴν χαρὰν ταύτην νὰ καταπατῇ πᾶν ἐμπόδιον,
 τὸ ὁποῖον ἀφεύκτως τοῦ ἐμβάλλει ἢ συκοφαντία καὶ ἢ κα-
 κήθεια εἰς τὸν ἐνδοξον δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ ἐνδύ-
 ναμῶνται τόσον περισσότερον, ὅσον γλυκυτέρα εἶναι ἢ συν-
 εἶδησις, ὅτι ἠγωνίσθη ἀγῶνα ἐπίπονου διὰ τὴν ἀντιφερο-
 μένην βασκανίαν καὶ κακίαν. Τίποτε δὲν κατορθόουν ἄλλο
 αἱ ἐναντίαι περιστάσεις, εἰ μὴ αὐτὰς μὲν νὰ καταρῶνται ἢ
 ἐπεροχόμενη γενεὰ, τὸν δὲ ἐνδοξον νικητῆν των νὰ σεφανύῃ
 μὲ τὰ ἀμάραντα τῆς εὐλογίας αὐθι. Διὰ τὴν χαρὰν ταύτην

(α) Πῶλλο πρὸς Ῥωμ. Κεφ. Ζ΄.

Ξ ΠΡΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΝ

οὐδ' ἀμοιβὰς ἄλλας νὰ προσμεύη ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος, ἢ ἐπαίνους, ἢ ἄλλας τιμὰς, τὰ ὅποια εἶναι χρέη τῶν εὐεργετουμένων, ὅχι ἀπαιτήσεις τοῦ εὐεργετοῦτος. Τὴν ἀρχὴν καὶ πηγὴν καὶ αἰτίαν τῶν πράξεών του πρέπει νὰ εὕρισκῃ ὁ ἀληθῶς φιλογενὴς ἐντὸς τῆς καρδίας του, καὶ ὅχι εἰς τὰς ἐξωτερικὰς περιστάσεις, αἱ ὅποια οὔτε νὰ ἐμποδίσωσιν, οὔτε νὰ κινήσωσιν δύνανται τὸν ἀνθρώπινον ζῆλον του· καθὼς τὸ ἀγαθόν, εἰς τὸ ὅποιον ἀγωνίζεται, εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἀγαθόν, οὕτω καὶ ἡ πράξις του εἶναι ἀπερίσπαστος καὶ ἀπόλυτος, ζηρῶμένη εἰς μόνην τὴν γλυκυτάτην συνείδησιν τῆς φωτίσεως τῶν φίλτατων ἀπογενησάντων. Δόξα καὶ τιμὴ ἀθάνατος εἰς τοὺς οὕτω φρονούντας διδασκάλους μας· γὰρ εἰς τὸ Γένος μας, εἰς τοὺς ἀποκτήσῃ. Ἐφωτίσθημεν, ἐπαιδεύθημεν, εὐδαιμονήσαμεν, ἐφάνημεν ἔθνος μεταξύ τῶν ἐθνῶν, ἄξιοι τῆς προγονικῆς ἡμῶν ἀρετῆς καὶ παιδείας!

Ταῦτα εἰπὼν, φίλτατε Φραγκίσκε, ὁὐκ εἶμαι τόσον ἀσώχαστος, ὥστε νὰ ὑποθέσω εἰς ἑμαυτὸν τὴν παντελεῆ δικαιοσύνην καὶ κατὰ θεωρίαν καὶ κατὰ πράξιν· οἱ λόγοι μου ἀποβλέπουν ἐπίσης καὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἑμαυτόν. Νὰ γείνωμεν τέλειοι, ἀτέλεις ὄντες φύσει, εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον· νὰ μὴ προσπαθήσωμεν ν' ἀποκτήσωμεν τὴν εἰς τὴν φύσιν μας σύμφωνον καὶ δυνατὴν τελειότητα, εἶναι πρᾶγμα ἀτυγχώρητον εἰς τοὺς ἐπαγγελλομένους τὴν τῶν ἄλλων τελειοποίησιν. Δικαιοσύνην λοιπὸν τὴν ἐνδεχομένην (τὸ λέγω εἰς πρῶτον ἑμαυτὸν) πρέπει νὰ ἐξασκήσωμεν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, εἰς τὸν Λόγον μας, εἰς τὰς πράξεις μας. Δίκαιοι κοίται νὰ φανῶμεν εἰς τὰς θεωρητικὰς ἐρεῦνας μας, δίκαιοι εἰς τὰς πρακτικὰς μας σχέσεις μετὰ τὴν πολιτείαν, μετὰ ἡμᾶς αὐτοὺς, μετὰ τὸ δέλημα τοῦ παναγάθου Θεοῦ· αὐτὰ

νὰ ἀγαπῶμεν τὸ ἀγαθὸν τοῦ φωτισμοῦ, μὴτε διὰ τὰς συκοφαντίας τινῶν ἀποκάμνουτες καὶ νεκρούμενοι, μὴτε προσμένοντες ὡς βάνουσαι ἐργάται τὸ ἡμερομίσθιον τῶν ἐπαίων καὶ τῶν ἄλλων ἀμοιβῶν διὰ νὰ συνεισφέρωμεν τὰς εἰς τὸ φίλτατον Γένος ὑπηρεσίας· εἰ δέ μὴ, ἄς παύσωμεν κάλλιον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπαινώμεν τὴν φιλοσοφίαν, ἢ νὰ σκανδαλιζώμεθα διὰ τὰς καταδόσεις τῶν ἐχθρῶν τῆς, τῶν ὁποίων πρῶτοι εἴμεθα ἡμεῖς.

Ἀλλ', ὦ φίλη Ἑλλάς! Μήτηρ καὶ τροφὸς τῆς φιλοσοφίας! Ὑποφέρεις νὰ χαίρωσι τοὺς καρπούς σου ἄλλοι, τὰ δὲ τέκνα σου νὰ πάσχωσι τὰ ἐκ τῆς ἀδικίας καὶ ἀφιλοσοφίας δεινὰ; Τίνες εἶναι αἱ ἐλπίδες σου ποθεινοτάτη Πατρίς; Τίς Δαιμόνων θέλει σοῦ γενῆν ἄρωγός; Τίς θέλει σ' ἐλευθερώσειν ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν τῆς ἀπαιδευσίας, καὶ ἀδικίας; Τίς θέλει ἐκνύψειν τὸ σεβάσμιόν σου πρόσωπον ἀπὸ τῆς πολυχρονίου βαρβαρότητος τὸν φρικῶδη ρύπον; — Τίς ἄλλος, εἰ μὴ οἱ νέοι βλαστοί σου, οἱ μακάριοι σπουδασαὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας; Σὺ καὶ οἱ ὅμοιοί σου, φίλτατε Φραγκῆσκε, ὅσοι μὲ χρησὰ ἦθη προικισμένοι συνάγουσιν, ὡς φιλεργοὶ μέλισσαι, τὰ καλά τῆς δικαιοσύνης εἰς τὰς μακαρίας γώρας τῆς Ἑυρώπης, καὶ ἐξαιρέτως τῆς σεβαστῆς Γερμανίας, εἶσθε αἱ χρησαὶ ἐλπίδες μας. Σεῖς θέλετε δείξειν εἰς ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς τὴν θαυμάσιον τῆς φιλοσοφίας ἰσχὺν, ὅτι δύναται νὰ κόμη τὸν ἄνθρωπον Θεὸν κατὰ χάριν, ἀτάραχον καὶ εὐδαίμονα καὶ ἐπὶ τῆς προσκαίρου ταύτης ζωῆς, μακάριον καὶ χαίροντα τὰ καλά τῆς αἰωνιότητος εἰς τὴν ἀγήρω καὶ ἀτελεύτητον. Σ' εὐχομαι, φίλτατε, προόδους ἀγαθὰς εἰς τὸ τῆς δικαιοσύ-

ξβ' ΠΡΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΝ Κ. ΜΑΥΡΟΝ.

νης ράδιον, τὸ ὅποιον τρέχεις με ἀξέπαινον προθυμίαν
καὶ ἐπιμελείαν!

"Ἐγραψα ἐν Βιέννῃ, **Α.Ω.ΠΗ'**, κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον.

ὁ φίλος σου

Κ Ο Τ Μ Α Σ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΜΕΤΣΙΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

	Σελ.
Προβλήματα	1
Σύντομος και περιληπτική ιστορία τῆς Φιλοσοφίας.	10
Χρονολογικός πίναξ τῆς ιστορίας τῆς φιλοσοφίας.	26

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ.

ΚΕΦ. Α'. Τί είναι ἐμπειρική Ψυχολογία, περί Τίνα ερέσσεται, Τίνα ἀπαιτοῦνται εἰς αὐτήν, και Τίς ἢ ἀπ' αὐτῆς ὠφέλεια.	33
ΚΕΦ. Β'. Γενικαὶ παρατηρήσεις περί ψυχῆς και τῆς μετὰ τοῦ σώματος συναφείας και ἐνώσεώς της.	41
ΚΕΦ. Γ'. Περὶ Αἰσθήσεως.	50
ΚΕΦ. Δ'. Περὶ Συνειδήσεως και Ἐποπτείας.	61
ΚΕΦ. Ε'. Περὶ Φαντασίας.	63
ΚΕΦ. Σ'. Περὶ ὕπνου και Ἐνυπνίων και τινων ἐκτάκτων τοῦ ἀνθρώπου Διαθέσεων.	72
ΚΕΦ. Ζ'. Περὶ Μνήμης.	80
ΚΕΦ. Η'. Περὶ Παρατηρήσεως, και Προσοχῆς, και Συνηθείας, και Ἐξεως.	86
ΚΕΦ. Θ'. Περὶ τῶν κρείττωνων γνωσικῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, ἢ περί τοῦ καθολικώτερου ὀνομαζομένου Λόγου.	89
ΚΕΦ. Ι'. Περὶ σημείων τῶν ἰδεῶν, ἢ περί Λέξεων.	93

ΚΕΦ. ΙΑ'. Περὶ Ὁξύνοιας, Ἀγγινοίας, Προγνώσεως, ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ ἢ Δαιμονίου, καθολικοῦ πνεύ- ματος.	96
ΚΕΦ. ΙΒ'. Περὶ Παθημάτων.	101
ΚΕΦ. ΙΓ'. Περὶ ὀρεκτικῆς δυνάμεως ἢ Ὁρμῆς, καὶ περὶ παθῶν.	109
ΚΕΦ. ΙΔ'. Περὶ διαφορᾶς τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀνθρώπων, καὶ περὶ Κράσεων.	118

ΚΡΗΠΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

Τί εἶναι ἡ Κρηπίς τῆς φιλοσοφίας.	125
ΚΕΦ. Α'. Περὶ Προβληματικῶν Γνώσεων.	131
ΚΕΦ. Β'. Περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν τῶν φιλοσοφι- κῶν γνώσεων.	136
ΚΕΦ. Γ'. Περὶ τῶν ἀπολύτων ὀρίων τοῦ φιλοσοφεῖν.	145
ΚΕΦ. Δ'. Περὶ τοῦ ἀρχικοῦ εἶδους τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἐγώ.	157
ΚΕΦ. Ε'. Περὶ τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ τελευταίου σκο- ποῦ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἐγώ.	171
ΚΕΦ. ΣΤ'. Περὶ τῶν εἰδῶν τῆς Ὑπολήψεως καὶ τῶν βαθμῶν τῆς Πληροφορίας.	176
ΚΕΦ. Ζ'. Περὶ διαφόρων φιλοσοφικῶν δοξῶν καὶ τῶν τοῦ φιλοσοφεῖν μεθόδων.	191
ΚΕΦ. Η'. Σχεδιάσμα τοῦ τῆς φιλοσοφίας Συντάγμα- τος, ἢ Τί εἶναι φιλοσοφία καὶ Τίνα τὰ μέ- ρη τῆς.	198

Παροράματα.

Σελ.	21	σίλ.	24	ἀναγαγὺν, γρ. ἀναγαγῶν
—	25	—	2	Λεϊβνίου, γρ. Λεϊβνιτίου
—	51	—	7	Ἀσθήσεως, γρ. Αἰσθήσεως
—	102	—	19	πρήγματα, γρ. πράγματα
—	120	—	8	προτερήματα, γρ. προτερήματα
—	139	—	20	τὸ ἐπιθυμ. γρ. τὸ ἐπιθυμ.
—	164	—	24	Π' γρ. ΠΑ', —
—	198	—	23	εἰς, γρ. εἰς
		σίλ.	26	ΤΙΣ' γρ. ΤΙΖ'

